

CONFLICT AND PEACE IN WESTERN SAHARA – THE ROLE OF THE UN'S PEACEKEEPING MISSION Vérző Szahara – A MINURSO békefenntartó művelet

Az Afrika északnyugati partján fekvő Nyugat-Szahara Marokkóval, Mauritániával és Algériával határos területe 1976-ig spanyol ellenőrzés alatt állt. 1979-ben Marokkó a terület nagy részét megszállta, de az annexiót 2017-ig az ENSZ tagállamai nem ismerték el. Végül 2020-ban az USA elismerte Marokkó fennhatóságát. Az 1976-ban létrejött POLISARIO Front (Frente Popular de Liberación de Saguía el Hamra y Río de Oro) előbb a spanyol, majd a marokkói gyarmatosítók ellen folytatott függetlenségi háborút. A felkelők által kikiáltott Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság (SADR) kormánya máig Algériában működik. A felszabadító harc eredményeként a terület keleti része önállóvá vált, amelyet a Marokkó által izraeli segítséggel épített műszaki zár (BERM) választ el a megszállt nyugati résztől. A nyugat-szaharai menekültek algériai menekülttáborokban élnek. A fegyveres konfliktus 1991 óta megszakításokkal szünetel. Az ENSZ nyugat-szaharai népszavazási és békefenntartó missziója MINURSO (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara) néven 1991-ben jött létre azzal a feladattal, hogy biztosítsa a hovatartozásról vagy függetlenségről szóló népszavazás előkészítését. A népszavazásra azonban máig nem került sor. A MINURSO tevékenysége jobbra a tűzszünet felügyeletére korlátozódik.

2023 első napjaiban jelent meg Besenyő János, Joseph Huddleston és Yahia Zoubir angol nyelvű tanulmánykötete a MINURSO-békeműveletről a Routledge Kiadó gondozásában. A kötet szerzői, köztük több magyar szakértő, sorra veszik az ENSZ nyugat-szaharai békeműveletének történelmi, jogi, katonai és politikai aspektusait.

Marco Balboni leszögezi, hogy a MINURSO céljai nem valósultak meg. Előrelépés akkor várható, ha a nemzetközi közösség kimondja, ki a megszálló, és hogyan szankcionálható az önrendelkezési jog megsértése. Meriem Naïli szerint a hidegháborút követően a Capstone-doktrína jegyében az ENSZ békeműveletei új politikai dimenziókat nyertek. Carlos Miguel a MINURSO keletkezésének jogtörténeti vonatkozásait dolgozta fel, kimutatva azokat az okokat, amelyek miatt a konfliktust sem a Waldheim-terv, sem az Afrikai Egységsszervezet nem volt képes enyhíteni. Yolanda Souto a MINURSO tevékenységében korrupt magatartásformákra derített fényt. Jacob Mundy megállapítja, hogy Nyugat-Szaharában a tűzszünet 2020 novemberében összeomlott. Ennek okait főként a nemzetközi folyamatokban keresi.

A kötet második fejezetének tanulmányai főként emberi jogi vonatkozásokkal foglalkoznak. Toby Shelley a MINURSO lehetőségeit emberi jogi tekintetben csapdahelyzetként értékeli. María López Bellosó a MINURSO genderspektusai kapcsán kimutatja, hogy a nők egyre fontosabb feladatokat látnak el a misszióban, de a nemek egyenlőségének elve mégsem érvényesül kellően: ezért nemi kvótákra és speciális képzésekre volna szükség. A Elia Quesada–Nick Brooks szerzőpáros felháborodottan teszi szóvá a MINURSO egyes katonáinak régészeti lelőhelyeken elkövetett vandál cselekményeit, amelyek megsértették a helybeliek nemzeti önérzetét, és csorbították a békemisszió tekintélyét.

A kötet harmadik fejezetének nyitótanulmányát két lengyel afrikanista, Cyprian Kozera és Błażej Popławski jegyzi. Megállapításaik szerint, a konfliktusmegelőző tevékenységet akadályozza, hogy a szemben álló felek részéről hiányzik a megbékélésre irányuló akarat, emellett a terrorizmus és szervezett bűnözés is fenyegeti a missziót. Mirela Atanasiu a MINURSO logisztikai és pénzügyi bázisát vizsgálva megállapítja, hogy évről évre javul a források felhasználásának és logisztikai rendszerének hatékonysága, de az emberi jogok biztosítására és a humanitárius segítségre fordítható pénzügyi források hiányosak.

Besenyő János és Pintér Marcell a MINURSO rendőri kontingensének munkáját elemezve arra a következtetésre jut, hogy az egység fegyelmi helyzete kifogástalan volt. Feladata a népszámlálás lefolytatása lett volna, de erre belátható időn belül nem kerül sor, ezért a kontingens lassan feleslegessé válik. Besenyő, korábban ezredesi rangban a Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely parancsnoka, ma az Óbudai Egyetem professzora a kötet szerkesztése mellett önálló tanulmányt szentelt a küldetés magyar résztvevői által kifejtett katonai és rendészeti tevékenységnek. Kifogásolja, hogy sem a rendőrség, sem a honvédség nem dolgozta fel elég alaposan, és nem illesztette be az oktatásba a nyugat-szaharai művelet tanulságait, annak ellenére, hogy Magyarország szerepvállalása egyre jelentősebb az afrikai kontinensen.

Az utolsó fejezet a békemisszióban részt vevő legfontosabb országok geostratégiai megfontolásaival foglalkozik. A Joseph Huddleston–Edder A. Zarate szerzőpáros szerint az USA aláássa az ENSZ nemzetközi konfliktusmegoldási kísérleteit azzal, hogy sokáig színleg támogatta az ENSZ-békefolyamatot, de közben lehetővé tette, hogy Marokkó kiaknázza a megszállt terület erőforrásait, és büntetlenül megsértse az alapjogokat. Horváth Csaba dolgozata arra hívja fel a figyelmet, hogy Kína számára a gazdasági jelenlét erősítése Afrikában prioritássá vált. A MINURSO-ban való kínai részvétel oka is elsősorban gazdasági: a globális élelmiszertermelésben nélkülözhetetlen foszfáthoz való hozzáférés. Kína leplezetten Marokkót pártolja, cserébe pedig segítséget vár pozíciói erősítésében a Földközi-tenger nyugati medencéjében. Szergej Nyikonov élesen kritizálja az ENSZ szerepét a népszavazás előkészítésében. Mivel azonban a SADR nem fordult Oroszországhoz politikai támogatásért, Oroszországnak nem kellene

szerepet vállalnia a konfliktus rendezésében – írja. Ezzel szemben a francia kül- és biztonságpolitika a nagyhatalmi ambíciók jegyében Afrikában is igen aktív. Fábíán Éva szerint a franciák, attól tartva, hogy Nyugat-Szahara függetlensége destabilizálná Marokkót, és veszélyeztetné a francia befektetéseket, azt látnák jónak, ha a terület Marokkón belül kapna autonómiát. Az afrikai államok is éles szemmel figyelik a regionális konfliktusokat, és aktívan vesznek részt ezek megoldásában – írja Vogel Dávid, korábban maga is afrikai békefenntartó műveletek résztvevője. A megfelelő forrásokkal rendelkező országok igyekeznek az afrikai béke és biztonság architektúrájában biztosítani az afrikai dominanciát, de kevésbé gondolkodnak gazdasági hasznok szerzésében. Souadou Lagdaf és Yahia Zoubir közös tanulmányának konklúziója szerint 2020 novemberétől a marokkói megszállók a békés saharai tüntetőkkel szemben alkalmazott erőszakkal és a műszaki zár bővítésével durván megsértik a tűzszünetet, a MINURSO pedig haszontalanná vált: a *status quo* fenntartásával lényegében Marokkó érdekeit szolgálja.

A könyv az első olyan munka, amely a több mint harminc éve működő békeművelet átfogó és kritikus feldolgozását nyújtja. Ezért kiemelkedő fontosságú olvasmány a nemzetközi kapcsolatok, a nemzetközi jog és a biztonságtudomány területén dolgozók számára csakúgy, mint a leendő békefenntartók, valamint a MENA- (Middle East and North Africa) régió és a nyugat-szaharai konfliktus problémái iránt érdeklődő elméleti és gyakorlati szakemberek számára.

(Besenyő János – Huddleston, R. Joseph – Zoubir, Yahia H. (eds.): Conflict and Peace in Western Sahara – The Role of the UN's Peacekeeping Mission (MINURSO). London–New York: Routledge, 2022, 333 o.) DOI: 10.4324/9781003284895

Póczik Szilveszter

CSc/PhD, Országos Kriminológiai Intézet
Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola